

سیاست خارجی هند در قبال ایالات متحده آمریکا (جنگ اوکراین و جنگ غزه)

فاطمه رضازاده لاله دشتی^۱

سیدامیر نیاکویی^۲

درجه مقاله: علمی

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۰۸/۲۶

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۰۴/۱۳

^۱. دانشجوی دکتری روابط بین الملل دانشگاه گیلان، رشت، ایران. fatemerezazade1374iran@gmail.com

^۲. استاد گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل دانشگاه گیلان، رشت، ایران. niakoe@gmail.com

چکیده

هند به عنوان قدرتی در حال ظهور یکی از تاثیرگذارترین کشورها در آینده نظام بین‌الملل خواهد بود. بنابراین فهم سیاست خارجی این کشور در قبال خواسته‌های آمریکا از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. درک این جهت‌گیری در تشخیص سناریوهای پیش‌روی نظام بین‌الملل کارایی بسیاری خواهد داشت. در این راستا این پژوهش درصدد پاسخ به این پرسش است که راهبرد امنیتی هند نسبت به ایالات متحده در وقایعی مانند جنگ اوکراین و جنگ غزه چه بوده است؟ فرضیه موقت این پژوهش حاکی از آن است که با توجه به روندهای گذشته، هند در جنگ اوکراین و غزه راهبرد دنباله‌روی از آمریکا را در دستور کار قرار داده است. یافته‌های پژوهش حاکی از آن‌اند که هند متأثر از تغییرات ساختار نظام بین‌الملل و همچنین تغییر سیاست داخلی و خارجی آمریکا در زمینه جنگ اوکراین به طور مشخص هیچ یک از راهبردهای موازنه یا دنباله‌روی را در پیش نگرفت و با نگاهی به هردو راهبرد، صرفاً با رویکردی عملگرایانه به تامین منافع ملی خود پرداخته است. اما در باب جنگ غزه حمایت هند از اسرائیل در چارچوب دنباله‌روی سخت از آمریکا قابل تفسیر است. روش پژوهش در این مقاله تحلیلی-توصیفی است. این پژوهش ماهیتی کیفی داشته و جمع‌آوری اطلاعات آن از طریق مقالات و سایت‌های اینترنتی انجام گرفته است.

• واژگان کلیدی

هند، ایالات متحده، جنگ اوکراین، جنگ غزه.

بیان مساله و سوالات تحقیق

از آنجایی که می‌توان از هند به عنوان یکی از شبیه‌ترین کشورها به ایالات متحده نام برد، واشنگتن نگاه ویژه‌ای به جهت‌گیری‌های این کشور دارد. در باب شباهت از نظر ارزش‌های مشترک، هر دو کشور دارای دولت‌های سکولار بوده و از دموکراسی‌های بزرگ جهان به‌شمار می‌روند. از طرف دیگر این دو کشور دغدغه‌های مشابهی نیز در حوزه روابط بین‌الملل دارند. هر دو کشور از تهدیدهای مشابهی نظیر تروریسم اسلامی رنج می‌برند و از خیزش ابردولت چین و پیامدهای حضور آن در حوزه نفوذشان نگرانند. در این راستا اغلب دولت‌های آمریکا هریک به نوعی برای گسترش روابط با هند تلاش کردند. این تلاش‌ها تا جایی پیش رفت که در نوامبر ۲۰۰۹، ایالات متحده هند را به عنوان متحد طبیعی خود به جهانیان معرفی کرد. روابط این دو کشور پس از گذران یک مسیر رو به رشد از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۹ در سال ۲۰۰۸ با توافق هسته‌ای غیرنظامی بین دو کشور به اوج خود رسید (Burgess, 2019, 86) (Graig, 2013: 70-71).

در مسائل نظامی تجارت دفاعی دوجانبه هند و ایالات متحده در فاصله زمانی ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۶ از صفر به بیش از ۱۰ میلیارد دلار افزایش پیدا کرد. همچنین تا سال ۲۰۱۶ هند بیشترین تمرینات نظامی خود را با نیروهای ایالات متحده آمریکا انجام داده است. درست قبل از پایان دولت اوباما، هند به عنوان شریک دفاعی اصلی ایالات متحده اعلام شد. این طبقه‌بندی بسیاری از امتیازات مشابه ایالات متحده را به هند اعطا می‌کرد. با همه این پیشرفت‌ها دهلی‌نو علاقه‌ای برای ایجاد یک اتحاد رسمی با واشنگتن یا پیوستن به ائتلافی با رهبری آمریکا، که در آن هریک از اعضا متعهد به دفاع از دیگری باشند، نداشت. با این وجود همواره باید به یاد داشت اتحادهای غیر رسمی نیز در مجموعه فعالیت‌های دنباله‌روی تفسیر خواهند شد (Pande, 2018: 20).

هند و ایالات متحده در سال ۲۰۱۵ یک "چشم‌انداز استراتژیک مشترک برای منطقه آسیا-اقیانوس آرام و اقیانوس هند" امضا کردند. در این چشم‌انداز دو دولت بر نقش خود به عنوان دو دموکراسی بزرگ جهان تاکید کردند. در سال ۲۰۲۰ مقامات ارشد دفاعی و امور خارجه ایالات متحده و هند در دور سوم گفتگوهای دو به دو توافقنامه اشتراک اطلاعاتی امضا کردند. در سال ۲۰۲۳ نیز ایالات متحده و مقامات هندی امضا توافق ابتکار فناوری‌های حیاتی و نوظهور^۱

^۱. Initiative on Critical and Emerging Technology

(ICET) را اعلام کردند. توافقی که هدف آن گسترش همکاری‌های دوجانبه فناوری و دفاعی است و با راه اندازی گفتگوی تجاری استراتژیک ایالات متحده و هند که هدف آن اجرای آی سی ای تی است، دنبال می‌شود (Council on Foreign Relations, 2023).

این سبک همکاری‌ها گفتمان غالب در روابط دو کشور است. دقیقاً همین امر اغلب توسط تحلیل‌گران سیاست خارجی به عنوان استدلالی برای طبیعی بودن همکاری‌های هند با اروپا و ایالات متحده مورد استناد قرار می‌گیرد. برخی تحلیل‌گران پا را فراتر از طبیعی دانستن همکاری طرفین گذاشته و دهلی‌نو را دنباله‌رو سیاست‌های ایالات متحده تلقی میکنند. اما همواره باید این مهم را در نظر داشت که در هر واقعه سیاسی، منافع ملی هند چگونه قابل تامین است. تفسیر اینکه آیا این منافع، نوعی منافع مشترک با ایالات متحده است یا خیر؟ مبحث متفاوتی نسبت به دنباله‌روی بی چون و چرای دهلی‌نو از سیاست‌های واشنگتن به مثابه یک ابزار خواهد بود. با توجه به این مسئله، این مقاله درصدد پاسخ به این پرسش است که راهبرد امنیتی هند نسبت به ایالات متحده در وقایعی مانند جنگ اوکراین و جنگ غزه چه بوده است؟ برای پاسخ به این سوال راهبرد هند در قبال جنگ اوکراین و جنگ غزه را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

پیشینه تحقیق

چودهوری^۱ در مقاله ((تاثیر جنگ اوکراین: دیدگاه هند)) (۲۰۲۳) این فرض را دنبال میکند که جنگ در اوکراین به عنوان یک چالش مهم برای روابط دوجانبه هند و روسیه تلقی می‌شود. موانع جدیدی را ایجاد و مشکلات قبلی را توسعه داده است. وی عنوان میکند رفتار هند در قبال بحران اوکراین ناشی از مجوز واشنگتن بنابر نگاه بلندمدت‌تر به مساله کنترل چین است. این مقاله نگاهی ابزارگونه به دولت هند دارد و بر مبنایی بنا شده که پژوهش پیش رو در جهت مخالف آن قرار دارد. هماهنگی برای دستیابی به اهداف مشترک تفاوت بسیاری با ابزار بودن دارد. از سوی دیگر دلایل کافی برای توضیح موانع جدید ناشی از جنگ، در روابط طرفین مطرح نشده است.

لوکاش و توخونکو^۲ در مقاله ((هند در چارچوب جنگ روسیه و اوکراین و چشم‌انداز همکاری هند و اوکراین)) (۲۰۲۳) بیان میکنند که موضع هند در قبال جنگ اوکراین مبتنی بر اصل سنتی سیاست خارجی هند یعنی بی طرفی شفاف^۳ است. نویسندگان بر این باورند

¹. Chaudhuri.

². Lukash&Tykhonenko

³. Clear neutrality

مقامات رسمی هند جنگ در اوکراین را نه به عنوان تقابلی بین مسکو و کیف و نه حتی به عنوان تقابل غرب و مسکو بلکه به عنوان بخشی از تقابل گسترده بین چین و غرب می‌بینند. در این راستا و به دلیل رقابت دائمی و گسترده هند و چین، دهلی‌نو در این جنگ خود را ملزم به حفظ روابط چندجانبه خود با روسیه، برای حفظ و تامین منافعش کرده است. در ادامه این پژوهش راهکارهایی برای بهبود روابط هند و اوکراین مطرح نموده است. گرچه این پژوهش چشم‌انداز نسبتاً مناسبی از این بحران ارائه کرده است اما نویسندگان پژوهش پیش‌رو نگاه متفاوتی به جنگ اوکراین داشته، ضمن قبول تاثیرگذاری متغیر چین در این بحران، نقش روسیه در این جنگ را به عنوان بازیگری کنترل شده از سوی چین نمی‌بینند. گرچه چین تغییری تاثیرگذار در کنش سایر بازیگران نسبت به این واقعه بوده است، اما این جنگ کماکان جنگ روسیه و جبهه غرب تلقی می‌شود. ورما^۱ در مقاله ((تلاش هند برای امنیت و بی طرفی آن در جنگ روسیه و اوکراین)) (۲۰۲۳) استدلال می‌کند روسیه می‌تواند نقش مهمی در تقویت امنیت هند ایفا کند. وی عنوان می‌کند هند در مبحث تامین تسلیحات نظامی و توسعه سیستم‌های تسلیحاتی به شدت به روسیه وابسته است و تقویت روابط دوجانبه ناشی از این بی طرفی از ملزومات تامین امنیت هند است. در ادامه وی بیان می‌کند تقویت این روابط از برقراری روابط قوی‌تر مسکو با چین و پاکستان که موجب تضعیف امنیت هند می‌شود، جلوگیری کند. این پژوهش ادعا می‌کند هند به دلیل شراکت بی ثبات و غیرقابل اعتمادش با آمریکا نیازمند اتحاد با روسیه است.

امبروز^۲ در مقاله ((فهم موضع هند در درگیری اسرائیل-فلسطین: یک نمای کلی)) (۲۰۲۴) به رویکرد متعادل هند نسبت به این درگیری اشاره دارد. وی معتقد است هند علاوه بر همدردی با یهودیان علاقه‌مند به برقراری صلح برای اسرائیلی‌ها و فلسطینی‌ها به موازات یکدیگر است. مقاله عنوان می‌کند هند می‌تواند به عنوان یک میانجی‌گر برای کشورهای منطقه صلح به ارمغان بیاورد. آنچه که در این مقاله بر آن تاکید شده ژست‌های دیپلماتیک دولت هند است زیرا آنچه در واقعیت رخ داد پیش‌تیبانی همه جانبه هند از اسرائیل در جریان جنگ غزه بوده است.

کومارشارما^۳ در مقاله ((درباره موضع هند در مورد درگیری اسرائیل و فلسطین)) (۲۰۲۳) چرایی جهت‌گیری‌های هند نسبت به جنگ غزه را مورد بررسی قرار داده است. همچنین این مقاله به دو دیدگاه مطرح در باب کنش‌های هند در این واقعه می‌پردازد. دیدگاه اول

1. Verma

2. Ambrose

3. Kumar Sharma

جهت‌گیری‌های هند در این جنگ را مخالف اصول شرافتمندانه همیشگی هند دانسته و دولت هند را به دلیل عدم حمایت از فلسطینی‌ها مورد انتقاد قرار داده است. اما دیدگاه دوم که نویسنده در تلاش برای اثبات حقانیت آن است موضع هند در حمایت از اسرائیل را البته با اشاره به ژست‌های صلح‌طلبانه هند برای صلح طرفین، ناشی از رویکرد عمل‌گرایانه‌تر، واقع‌گرایانه‌تر و مستقل سیاست خارجی هند تفسیر کرده‌اند. نکته اساسی این پژوهش این مسئله است که کومار شارما سبک جهت‌گیری هند در این واقعه را ناشی از گذر هند از سیاست محتاطانه خود نسبت به غرب آسیا می‌داند. این مقاله با بیان نگاه هند به حماس به عنوان یک گروه تروریستی مشخص میکند که متغیر اصلی تاثیرگذار در جهت‌گیری‌های هند در این جنگ مقابله با هرگونه اقدامات تروریستی است.

جها^۱ در مقاله ((درگیری اسرائیل-حماس ۲۰۲۳: موج‌های ژئوپلیتیکی از خاورمیانه تا هند و اقیانوس آرام)) (۲۰۲۴) تلاش کرده اکثر بازیگران فعال در این درگیری را مورد بررسی قرار دهد. این مقاله به تاثیر ایالات‌متحده بر جهت‌گیری‌های هند نیز پرداخته است. اما این تنها اشاره‌ای کوتاه به نقش و تاثیرگذاری هریک از بازیگران و متغیرها بر جهت‌گیری‌های هند در این واقعه است. در این مقاله عنوان میشود که از نگرانی‌های هند گسترش جنگ ناشی از پیچیدگی‌ها و بازیگران مختلف تاثیرگذار بوده است. زیرا دهلی‌نو گمان می‌کرد که با این اتفاق ایالات‌متحده با تخصیص منابع نظامی و اقتصادی بیشتر به اسرائیل باعث خلل در سیاست مقابله با چین در منطقه ایندو-پاسیفیک شود. وی عنوان میکند این جنگ به اشکال زیادی هند را متاثر میکند و دهلی‌نو نیازمند کنشی سنجیده در این مورد است.

گرچه پژوهش‌های مفیدی در زمینه رویکرد هند به جنگ غزه و اوکراین انتشار یافته است نوآوری این پژوهش در نظر گرفتن نقشی مستقل برای هند در این وقایع و تحلیل این موارد با چارچوب نظری تبیین راهبرد امنیتی بازیگران مختلف در برابر نظم تک‌قطبی است. این نظریه امکان تحلیل رویکرد هند با مهم‌ترین متغیرهای تاثیرگذار در این ارتباط را فراهم می‌کند.

روش تحقیق

این پژوهش در نوع و هدف جزو پژوهش‌های توسعه‌ای به شمار می‌رود. بنابراین این مقاله و موارد مورد بررسی قرار گرفته در آن بخشی از یک زمینه بزرگ‌تر است که ما در نگاهی

^۱. Jha

گزینشی تنها به بررسی بازیگری هند پرداخته‌ایم. گرچه این آگاهی وجود دارد که هر یک از وقایع مورد بررسی، جوانب، متغیرها و بازیگران متفاوتی را در برمی‌گیرند که هر یک می‌توانند زیربنای پژوهشی نوین باشد. شایان ذکر است روش پژوهش در این مقاله تحلیلی-توصیفی است. به این معنا که پس از استخراج داده‌ها از منابع مورد بررسی و پیگیری روند وقایع به توصیف و تحلیل وقایع با استفاده از چارچوب نظری پژوهش پرداختیم. این پژوهش ماهیتی کیفی داشته و جمع‌آوری اطلاعات آن از طریق مقالات و سایت‌های اینترنتی انجام گرفته است.

چارچوب نظری: تبیین راهبرد امنیتی بازیگران مختلف در برابر نظم تک‌قطبی

بررسی چرایی رفتار دولت‌ها در حوزه روابط بین‌الملل همواره دغدغه نظریه‌پردازان این حوزه بوده است. در این راستا "کنت والتز" مهم‌ترین عامل تاثیرگذار بر سیاست خارجی کشورها را نوع ساختار نظام بین‌الملل بر می‌شمارد. از نظر وی فشارهای ساختاری نظام جهانی است که در مقیاسی وسیع رفتار دولت را توضیح می‌دهد. تفاوت در توزیع توانمندی‌ها سبب به وجود آمدن قطب‌ها در نظام بین‌الملل می‌شود. نظام بین‌الملل می‌تواند تک‌قطب^۱، دو قطب^۲ یا چند قطب^۳ باشد. اکثر ساختارگرایان باور دارند نظام بین‌الملل پس از فروپاشی شوروی به نظام تک‌قطب با محوریت ایالات متحده آمریکا تبدیل شده است (قوام، ۱۳۹۳، ۸۵) (Steans et al, 2010, 67).

واقع‌گرایان ساختاری معتقدند که دولت‌ها در آنارشی به ((دنباله‌روی^۴) و همراهی روی نمی‌آوردند بلکه به دنبال ایجاد موازنه^۵ خواهند بود. اینجا جایی است که هنسن^۶ و همکارانش به اصلاحاتی در این نظریه پرداخته و نظریه راهبردهای امنیتی خود را ارائه دادند. آن‌ها راهبردهای مختلفی در برابر تک قطب را به چهار راهبرد دنباله‌روی نرم، دنباله‌روی سخت، موازنه نرم و موازنه سخت تقسیم کردند. دنباله‌روی نرم راهبرد دنباله‌روی غیرمستقیم، تاکتیکی یا محدود را دربر می‌گیرد که عمدتاً از طریق پیوستگی و تعامل دیپلماتیک و نبود اتحاد‌های نظامی دو یا چند جانبه به منظور حمایت از قدرتمندترین دولت یا دولت تهدیدگر^۷ انجام می‌گیرد. دنباله‌روی سخت رفتاری است که در آن دولت‌ها راهبردهایی را برای ایجاد و

1. Unipolar

2. Bipolar

3. Multipolar

4. Bandwagoning

5. Balancing

6. Birthe Hansen

7. Threatening government

روزرسانی قابلیت‌های نظامی خود و همچنین ایجاد و حفظ ائتلاف و ضد ائتلاف‌های رسمی و غیررسمی برای حمایت از دولت تهدیدگر یا قدرتمندترین دولت به کار می‌بندد.

موازنه نرم راهبردهایی را دربر می‌گیرد که مبتنی بر ائتلاف‌سازی و تعامل دیپلماتیک در چارچوب نهادهای بین‌المللی و فقدان اتحاد‌های نظامی چندجانبه و دوجانبه رسمی به دنبال آن است که هزینه‌های قدرتمندترین دولت یا دولت تهدیدگر برای حفظ قابلیت‌های نسبی‌اش را افزایش دهد. موازنه سخت نیز رفتاری است که در آن دولت‌ها راهبردهایی را برای ایجاد و به روزرسانی قابلیت‌های نظامی خود اتخاذ و همچنین ائتلاف‌ها و ضد ائتلاف‌های رسمی یا غیررسمی را نیز ایجاد و حفظ می‌کنند، بدین منظور که با قابلیت‌های قدرتمندترین دولت یا دولت تهدیدگر برابری کنند (هنسن، تافت و ویول، ۱۳۹۰: ۱۹-۲۰).

اما باید دید چه عواملی بر اتخاذ راهبردهای متفاوت ذکر شده از سوی کشورها تاثیرگذار است؟ در این راستا هنسن و همکارانش از سه متغیر قدرت نسبی^۱، ایدئولوژی نسبی^۲ و امنیت نسبی^۳ نام می‌برند. در ارتباط با متغیر قدرت نسبی پیش فرض این نظریه برتری ایالات متحده آمریکا بوده است. بنابراین متغیر قدرت نسبی شدیداً به نفع آمریکا نامتقارن بوده است. اما با تغییر نظام بین‌الملل از تک قطب به سمت نظام چندقطبی این بخش از نظریه نیاز به اصلاحیه دارد. برای کاربردی بودن نظریه در تحلیل وقایع کنونی نظام بین‌الملل باید توجه داشت هریک از کشورهای آمریکا، چین، روسیه، اروپا و... به میزان متفاوت و در مسائل مختلف دارای قدرت نسبی هستند.

متغیر دیگر امنیت نسبی واحدهای مورد مطالعه است. قدرت مورد نظر (در این مبحث ایالات متحده) می‌تواند از طریق ایجاد اتحاد یا مستقر کردن نیروها برای یک دولت، امنیت را برای یک دولت تامین کرده و برای آن دولت انگیزه دنباله‌روی ایجاد کند. همچنین می‌تواند از طریق تقویت یک سامان منطقه‌ای یا جهانی که علیه منافع یک دولت موضع گرفته است و تلاش برای اجبار آن دولت در پیروی از عناصر اصلی آن سامان منطقه‌ای یا جهانی، انگیزه قدرتمندی برای موازنه به دیگر دولت‌ها ببخشد. در نهایت محتمل است که قدرت برتر نقشی غیرفعال در امنیت یک دولت ایفا کند. در این صورت دولت‌ها خود براساس تحلیل هزینه و فایده یکی از موارد دنباله‌روی یا موازنه را در سیاست خارجی خود در پیش خواهند گرفت.

1. Relative power

2. Relative ideology

3. Relative security

آخرین متغیر تاثیرگذار متغیر مستقل ایدئولوژی نسبی است. در بررسی این متغیر ارزیابی فاصله ایدئولوژیک بین نخبگان حاکم در قدرت برتر و نخبگان حاکم سایر دولت‌ها بسیار حائز اهمیت است. این متغیر در نوع نرم یا سخت بودن موازنه یا دنباله‌روی تاثیرگذار است. این بدین معناست که اگر فاصله ایدئولوژیک میان قدرت مورد نظر و بازیگران زیاد باشد دنباله‌روی به سمت نرم و موازنه به سمت سخت پیش می‌رود و اگر فاصله ایدئولوژیک دو طرف کم باشد، دنباله‌روی در شکل سخت و موازنه به شکل نرم دنبال خواهد شد (هنسن، تافت و ویول، ۱۳۹۰: ۲۵-۳۰).

با توجه به پیشینه روابط مطرح شده در بخش نخست مقاله، ایالات متحده آمریکا برای مدت زیادی قدرت نسبی و اراده تامین امنیت نسبی هند را داشته است. با توجه به اینکه دو کشور همواره از متحدان اصلی یکدیگر در مبحث خرید و فروش تسلیحات، مانورهای مشترک نظامی و مواردی از این قبیل بوده‌اند، بنابراین در صورت ادامه این روند بنابر انتظارات منطبق با چارچوب نظریه اولیه ارائه شده انتظار دنباله‌روی هند از ایالات متحده در مسائل اساسی بین‌المللی را داریم. بنابراین باید شاهد دنباله‌روی از نوع سخت باشیم. در ادامه انتظارات و فرضیه‌های اولیه را با توجه به وقایع پیش آمده بررسی خواهیم کرد.

۱- راهبرد هند در زمینه بحران اوکراین

پوتین در ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ تهاجم تمام عیاری را علیه اوکراین آغاز کرد. این مسئله سبب واکنش‌های شدیدی نسبت به روسیه شد. چند ساعت پس از شروع عملیات نظامی روسیه علیه اوکراین، مودی طی تماسی تلفنی با کرملین تاکید کرد که تمام خشونت‌ها باید فوراً متوقف شود. وی اذعان کرد تاکید هند بر دیپلماسی و گفتگوی صادقانه و صمیمانه بین روسیه و ناتو است. اتخاذ این موضع همسو با انتظارات مدل هنسن و همکارانش بود. در این جنگ روسیه که فاصله ایدئولوژیک بسیاری با هند دارد، امنیت سرزمینی یکی از متحدین غرب را به خطر انداخته بود. انتظاری که از دهلی‌نو می‌رفت، اتخاذ راهبرد دنباله‌روی سخت از واشنگتن بود. اما در ادامه بحران، هند سیاست تقابلی در برابر روسیه اتخاذ نکرد (eastasiaforum, 2022).

در ۲۵ فوریه، شورای امنیت در تصویب پیش نویس قطعنامه‌ای که تجاوزات روسیه به اوکراین را محکوم می‌کرد، شکست خورد. در ۲۷ فوریه ۲۰۲۲ مجمع عمومی خواستار تشکیل جلسه‌ای برای بررسی و توصیه اقدام جمعی در مورد وضعیت اوکراین شد. در نتیجه این ارجاع مجمع عمومی سازمان ملل متحد با اکثریت آرا ۱۴۱ کشور از ۱۹۳ کشور به قطعنامه علیه اقدام

روسیه رای مثبت دادند. اما کماکان هند با سیاستی محافظه کارانه، بین ۳۵ کشوری بود که به این قطعنامه رای ممتنع داده بودند. در ادامه این سیاست، هند به هر شش قطعنامه بعدی علیه روسیه نیز رای ممتنع داد (General Assembly of the United Nations, 2023).

این روند محافظه کارانه هند که در ابتدا با کاهش مراودات سیاسی و دیدارهای رسمی با مسکو همراه بود، پس از آغاز جنگ غزه و زیرسوال رفتن وجهه اخلاقی حمایت غرب از اوکراین، جهت گیری آشکارتری به خود گرفت. از سرگیری سفر مقامات بلندپایه هند به مسکو از مهم ترین رخداد‌های این تغییر روند بود. در نتیجه در 25 دسامبر 2023 دکتر جایشانکار وزیر امور خارجه هند از روسیه دیدن کرد. در ادامه مودی مسکو را به عنوان مقصد اولین سفر خارجی دوره سوم نخست وزیری اش، برگزید. مودی پس از دو سال وقفه در ۹ ژوئیه ۲۰۲۴ از مسکو دیدن کرد (Embassy of India in Moscow, 2024).

اما آیا این سیاست خارجی دهلی نو در قبال بحران اوکراین نوعی موازنه گری در قبال ایالات متحده است؟ با توجه به تعریف ارائه شده از موازنه، سیاست دهلی نو در بحران اوکراین را نمی توان نوعی موازنه تلقی کرد. گرچه در نگاه اول رای ممتنع به قطعنامه های سازمان ملل علیه روسیه احتمالا به عنوان موازنه نرم ایالات متحده در نظر گرفته می شود، اما طبق مدل هسن و همکارانش و رویه تحلیلی آنها در کتابشان رای ممتنع برای اثبات این گزاره کافی نیست. تنها در صورت رای مخالف به این قطعنامه ها می شد تفسیر موازنه گرایانه ای از این عمل داشت. زیرا رای مخالف یعنی به چالش کشیدن قدرت و اراده واشنگتن در این مسئله. آنچه دهلی نو در دستور کار قرار داد صرفا بهترین اقدام با توجه به شرایط و امکانات موجود برای کاهش آسیب از جنگ بدون منفعت تلقی میشود. دهلی نو هیچ حمایت نظامی از مسکو در جریان این جنگ نداشته و حتی هیچ کنش سیاسی واقعی نیز برای تقویت جبهه روسیه انجام نداده است. راهبرد اصلی دهلی نو در این جنگ حفظ روابط فعلی، افزایش بهره وری از شرایط جنگی به نفع منافع ملی، رویکردی نسبتا مستقلانه نسبت به جنگ و آماده سازی خود برای شرایط پساجنگ است.

دلایل متعددی سبب رویکرد متفاوت دهلی نو به جنگ اوکراین نسبت به هم پیمانانش در جبهه غرب شده است. در ابتدا باید توجه داشت همانطور که بیان شد متغیر قدرت نسبی دیگر تنها به ایالات متحده به عنوان تک قطب متمایل نیست. گرچه این مسئله چندان جدیدی نیست اما با توجه به نیازهای جدید هند و شرایط متغیر ساختار نظام بین الملل در راهبردهای اتخاذ شده دهلی نو در باب جنگ اوکراین بسیار تاثیرگذار است. روسیه در بسیاری از جهات هنوز

قدرت نسبی برای تاثیرگذاری بر دهلی نو را داراست. برای مثال روسیه نقش بسزایی در عضویت و بهره‌برداری‌های سیاسی-اقتصادی هند در سازمان‌هایی نظیر بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای دارد. همچنین روسیه قدرت ویژه‌ای در برآورده ساختن رویای هند جهت عضویت شورای امنیت سازمان دارد. این تاثیرگذاری که به طور مستقیم بر رویکرد چندجانبه‌گرایی و تبدیل شدن هند به بازیگری مستقل ارتباط دارد نقش ویژه‌ای در جهت‌گیری‌های دهلی‌نو نسبت به سیاست‌های اتخاذی مسکو دارد (Kumar Sharma & Atri, 2023: 49).

متغیر بعدی مورد بررسی تامین امنیت نسبی هند است. امنیت نسبی هند ارتباط مستقیمی با توان هسته‌ای این کشور دارد. با توجه به این که هند از سمت دو کشور هسته‌ای یعنی چین و پاکستان مورد تهدید واقع شده، همکاری‌های هسته‌ای دهلی‌نو با مسکو از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در سال ۱۹۹۸ هند طی عملیات پوخران دو^۱ به مجموعه‌ای از آزمایشات هسته‌ای دست زد. در واکنش به این اقدام بیشتر کشورهای اروپایی، چین و حتی ایالات متحده دست به وضع تحریم‌هایی علیه این کشور زدند. تحریم‌ها علیه هند شامل قطع تمام کمک‌ها به هند (به جز کمک‌های بشردوستانه)، ممنوعیت صادرات برخی مواد و فناوری‌های دفاعی، الزام ایالات متحده به مخالفت با وام‌دهی موسسات مالی بین‌المللی به هند و پایان دادن به اعتبار و ضمانت‌های اعتباری آمریکا به هند بود. در این زمان روسیه با حمایت سیاسی از هند به مخالفت با این موضوع پرداخت. گرچه فشارهای بین‌المللی زیادی در جهت توقف کمک‌های هسته‌ای مسکو به دهلی‌نو وجود داشت، روسیه از پذیرش این روند سرباز زد و به همکاری‌های خود با دهلی‌نو ادامه داد. این سبک همکاری‌ها همواره ادامه پیدا کرد به طوری که در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ قراردادهای مهمی در زمینه گسترش فناوری هسته‌ای در هند به امضا رساندند. بنابراین روسیه بخشی از امنیت نسبی هند را تامین کرد که ایالات متحده اراده‌ای در جهت تامین آن نداشت (گراوند و برزگر کلیجی، ۱۴۰۳: ۵۳-۵۵).

مسئله دیگر مربوط به مبحث امنیت انرژی و امنیت اقتصادی هند است. هند که پیش از جنگ اوکراین تنها یک درصد انرژی خود را از روسیه تامین می‌کرد پس از آغاز جنگ و تخفیف‌های مسکو برای فروش انرژی‌اش به طرف‌های غیرغربی ۴۰ درصد از نفت خام مورد نیاز خود را از روسیه وارد می‌کند. این مسئله به امنیت انرژی دهلی‌نو کمک به سزایی کرده و از سوی دیگر با توجه به صرفه جویی اقتصادی عظیم ناشی از تخفیف‌های خرید انرژی به امنیت

^۱. Pokhran-II

اقتصادی هند نیز کمک کرده است. این در حالی بود که سیاستمداران دهلی نو نگاهی هم به انتخابات ۲۰۲۴ ایالات متحده داشتند. این انتخابات که ترامپ یکی از کاندیدهای اصلی آن بود می‌توانست تاثیر به‌سزایی در روابط اقتصادی هند و آمریکا داشته باشد. بنابراین حفظ ارتباط با مسکو کمک شایانی به حفظ استقلال راهبردی و امنیت اقتصادی دهلی‌نو در مثلث روابط هند، روسیه و آمریکا می‌کرد. انتخاب ترامپ و سیاست‌های تعرفه‌ای او درستی راهبرد هند در این زمینه را بیش از پیش مشخص کرده است (India's world, 2025).

از سوی دیگر، با آغاز جنگ اوکراین گمانه‌زنی‌ها در مورد گسترش و تعمیق روابط پکن و مسکو شدت گرفت. این روند سبب شد دهلی‌نو در زمینه تقابل کامل با روسیه مردد شود. قدرت‌های بزرگ برای حفظ تعادل سیستم به اتحادها وارد می‌شوند. از بزرگترین اهداف هند حفظ تعادل سیستم با کنترل قدرت‌گیری چین و توجه به اتحادهای متقابل است. این بار هند با وارد شدن به اتحادی متفاوت با روسیه، به دنبال تامین هدف مذکور بوده است. به عبارتی هند در این روند تلاش کرد از اتحاد کنترل نشده چین و روسیه جلوگیری کند. روند این اتحاد در صورتی که چین تنها خریدار انرژی روسیه در زمان بحران تلقی می‌شد می‌توانست برای هند خطرناک باشد (حاتمی، ۱۴۰۰: ۶).

در این راستا هند به عنوان دولتی آونگی^۱ برای تامین منافع ملی‌اش قابلیت دست دوستی دادن با هر کشوری را دارد. دولت‌های آونگی به کشورهایی گفته می‌شود که دارای اهرم‌های بسیاری در عرصه بازیگری سیاسی هستند اما در همکاری‌های بین‌المللی ترجیحات متفاوتی به نسبت سایر کشورها دارند. همکاری با روسیه برای کنترل محور چین روسیه در این چارچوب قابل تفسیر است. همکاری‌های بین‌المللی برای هند یک بازی با حاصل جمع صفر نیست. هند ممکن است همزمان با شرکای مختلف در مورد مسائل مشابه تعامل داشته باشند. همکاری انعطاف‌پذیر^۲ و استراتژی‌های پوشش ریسک^۳ از اصول سیاست خارجی این کشور است (A. Conley & et al, 2023: 7).

در نگاهی دیگر هند در مبحث تامین تسلیحات نظامی و توسعه سیستم‌های تسلیحاتی به شدت به روسیه وابسته است. روابط نظامی مسکو دهلی‌نو در درجه اول با فروش اسلحه و تا حد کمتری با همکاری‌های تولیدی تعریف می‌شود. طی بیست سال گذشته هند ۶۰ میلیارد

¹. Swing States

². Flexible Cooperation

³. Hedging Strategies Exist

دلار اسلحه روسی خریداری کرده است. این مبلغ حدود ۶۵ درصد از کل واردات سلاح های هند را شامل می شود. گرچه هند در سال های اخیر به متنوع سازی شرکای تسلیحاتی خود پرداخته است همچنان روسیه بزرگترین تامین کننده تسلیحات هند است. بنابراین تقویت روابط دوجانبه حتی در زمان جنگ از ملزومات تامین امنیت هند است. از سوی دیگر هند در تعامل با روسیه خطر نزدیکی بیش از حد پاکستان به روسیه را نیز کنترل میکند. همچنین نزدیکی به روسیه به عنوان یکی از صاحبان حق وتو در شورای امنیت سازمان ملل به حفظ استقلال و امنیت دهلی نو کمک میکند (Verma, 2023: 14) (Markey & Brostoff, 2025: 2).

گرچه در مورد متغیر نزدیکی ایدئولوژیکی بین هند و روسیه تفاوت بسیاری وجود دارد اما این متغیر تابع دو متغیر قدرت نسبی و امنیت نسبی است. به این معنا که تفاوت ایدئولوژیکی دو کشور در زمان موازنه سبب می شود که موازنه سخت شکل بگیرد. در مبحث دنباله روی هم تفاوت ایدئولوژیکی سبب دنباله روی نرم می شود. در زمینه جنگ اوکراین هیچ یک از راهبرد های موازنه یا دنباله روی در سیاست خارجی هند دنبال نشد. جنگ اوکراین از نقاط عطف سیاست خارجه هند تلقی می شود. در این جنگ مشخص شد دهلی نو درک درستی از پراکندگی قدرت نسبی در قطب های مختلف نظام بین الملل دارد. هند برخلاف گذشته که در اکثر وقایع دنباله رو ایالات متحده بود، تلاش کرده با انعطاف پذیری تاکتیکی و تنوع گرایی راهبردی از قرار گرفتن در هریک از قطب های نظام بین الملل خودداری کند. هند متوجه این حقیقت است که با وجود وابستگی های زیاد به ایالات متحده برای تامین امنیت نسبی اش، وابستگی های اساسی نیز به روسیه دارد.

۲- راهبرد هند در زمینه جنگ غزه

در ۷ اکتبر ۲۰۲۳ حماس و چند گروه شبه نظامی فلسطینی دیگر حملات مسلحانه هماهنگ شده ای را علیه اسرائیل آغاز کردند. این عملیات که توسط حماس و گروه های مقاومت عملیات طوفان الاقصی نام گذاری شد، در اسرائیل به عنوان عملیات شنبه سیاه یا کشتار تورات سیمچات شناخته می شود. در سطح بین المللی نیز از این عملیات تحت عنوان حمله ۷ اکتبر یاد می شود. در هر صورت این عملیات نقطه شروع جنگ غزه محسوب می شود. از آنجایی که جنگ غزه در منطقه غرب آسیا رخ داده و از یمن تا لبنان را درگیر کرده، عواقب بین المللی مانند تغییر توازن قدرت در منطقه را در پیش داشته است. بنابراین کشورهای بزرگ منطقه و جهان هریک بنا به منافع ملی خود جهت گیری های ویژه ای نسبت به این جنگ داشته اند.

با توجه به اقدامات نامتناسب اسرائیل در پاسخ به عملیات ۷ اکتبر دو جهت گیری متفاوت در ارتباط با اسرائیل شکل گرفت. دسته‌ای از کشورها همراه با افکار عمومی جهانی اقدامات اسرائیل را محکوم کرده، خواستار اقدام جهانی در جهت متوقف کردن این رژیم شدند. اما کشورهای دسته دوم اقدامات اسرائیل را در درجه اول دفاع از خود تلقی کرده، به حمایت از اسرائیل پرداختند. کنش غرب به خصوص ایالات متحده در حمایت همه‌جانبه از اسرائیل بود. البته جهت گیری ایالات متحده نسبت به این واقعه جهت گیری ویژه‌ای نیست. از زمان تاسیس اسرائیل در سال ۱۹۴۸ همواره تمامی روسای جمهور ایالات متحده و بسیاری از اعضای کنگره تعهد خود به حمایت از اسرائیل و حفظ همکاری نزدیک با این رژیم را نشان داده‌اند. مسئله امنیت و حفظ قدرت اسرائیل در منطقه همواره از متغیرهای مهم تاثیرگذار بر سیاست خارجه ایالات متحده آمریکا بوده است. ایالات متحده مهم‌ترین متحد اسرائیل و منبع کمک‌های سرشار مادی و نظامی به این رژیم است. تنها از سال ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۳، ایالات متحده منبع تامین ۶۹٪ درصد از تسلیحات اسرائیل بوده است. این به معنای حمایت حداکثری ایالات متحده از کنشگری اسرائیل است (sipri, 2024).

در این واقعه هند که از نظر ایدئولوژیکی نزدیکی بسیاری به اسرائیل داشته و با تفسیر حماس و گروه‌های مقاومت اسلامی به عنوان گروه‌های تروریست^۱ نگرانی تاریخی از گسترش این سبک گروه‌ها دارد، بدون هیچ ابهامی عملیات ۷ اکتبر حماس و جهاد اسلامی در اسرائیل را یک "اقدام تروریستی" محسوب کرد. هند که در ابتدا به دو قطعنامه "حمایت از غیرنظامیان و رعایت تعهدات حقوقی و بشردوستانه" به دلیل عدم محکومیت صریح حمله حماس به اسرائیل رای ممتنع داده بود؛ با توجه به عدم رعایت اصل تناسب در پاسخ دهی توسط اسرائیل در رای دهی به قطعنامه‌ها تغییر رویه داد. در این راستا هند به دو قطعنامه‌ی "توقف شهرک سازی های اسرائیل در اراضی اشغالی فلسطین" و "آتش بس فوری در غزه به دلایل بشردوستانه" رای مثبت داد (Aljazeera, 2023).

اما آیا این تغییر روندی اساسی در رویکرد دهلی نو به مسئله اسرائیل و فلسطین داشت؟ قطعاً خیر. این سبک رفتارهای دیپلماتیک دهلی نو همواره نوعی ژست صلح طلبانه در جهت اقناع افکار عمومی جهانی است. هند حتی در باب رای دادن به قطعنامه‌های سازمان ملل نیز به

^۱. این رویکرد مقامات دهلی نو با توجه به موضع گیری‌هایشان در موارد مختلف مربوط به فعالیت گروه‌هایی نظیر حماس است و هند به طور رسمی این گروه‌ها را در لیست گروه‌های تروریستی قرار نداده است.

مثابه یک مثال بارز از دولت‌های آونگی عمل میکند. در زمانی که ژست سیاسی هزینه‌زیادی ندارد به این مورد می‌پردازد و در زمان‌هایی که راهبردهای اصلی سیاست خارجی تحت و الشعاع قرار می‌گیرند، دهلی‌نو به رویکرد عملگرایانه خود باز می‌گردد. برای مثال هند در آوریل سال ۲۰۲۴ به قطعنامه "تحریم تسلیحاتی اسرائیل و آتش بس فوری در غزه" رای مثبت نداد (Parashar, 2024).

هند در تمام مدت جنگ به حمایت‌های تسلیحاتی از اسرائیل پرداخته است. گرچه در ابتدا مدرکی برای اثبات این ادعا وجود نداشت اما گزارش ۲۰۲۴/۶/۲۶ الجزیره شواهدی برای تایید این ادعا فراهم کرد. در این گزارش الجزیره فاش کرد که کشتی باری که در ۱۵ می در سواحل اسپانیا توقف کرده است حامل ۳۰ تن راکت و مواد منفجره برای ارسال به نیروهای دفاعی اسرائیل است. گزارشات "شبکه همبستگی علیه اشغال فلسطین"^۱ نیز این مورد را تایید و به شرح مشخصات محموله این کشتی پرداخته است. در ادامه روزنامه اسپانیایی ال پاپیس گزارش داد که کشتی هندی دیگری با محموله ۲۷ تنی مواد منفجره به مقصد اسرائیل در حرکت است. رای دادگاه عالی هند بنا بر رد کردن تقاضا مبنی بر توقف صادرات نظامی به اسرائیل نیز شاهد دیگری برای تایید کمک‌های تسلیحاتی هند به اسرائیل در بحبوحه جنگ غزه است (aljazeera, 2024) (The Indian express, 2024).

موضع گیری‌های دهلی‌نو نسبت به جنگ غزه نیز قابلیت تحلیل در چارچوب سه متغیر قدرت نسبی، امنیت نسبی و ایدئولوژی نسبی را دارد. از آنجایی که میتوان روابط اسرائیل-هند را در چارچوب وابستگی متقابل تحلیل کرد، این گزاره به این معناست که اسرائیل قدرت نسبی تاثیرگذاری بر امنیت نسبی هند در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی را دارد. همکاری با اسرائیل به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین دولت‌ها در زمینه نوآوری و فناوری در توسعه صنایع مربوط کشاورزی، آب و مهندسی ارتباطات فرصت‌های ویژه‌ای برای توسعه در اختیار هند قرار می‌دهد. از سوی دیگر هند به عنوان بزرگترین بازار جهان فرصت‌های تجاری بسیاری برای اسرائیل پدید آورده است (پوررمضان، ۱۴۰۳: ۲۴۲).

هند دومین شریک تجاری اسرائیل در آسیا است. از زمان برقراری روابط دیپلماتیک در سال ۱۹۹۲ روابط تجاری طرفین از حدود ۲۰۰ میلیون دلار در سال به حدود ۱۰.۷۷ میلیارد دلار در سال مالی ۲۰۲۲-۲۰۲۳ رسیده است. این آمار در سال مالی ۲۰۲۳-۲۰۲۴ (آوریل و

¹. The solidarity network against the occupation of Palestine

مارس) رقمی حدود ۶.۵۳ میلیارد دلار بود. در ارتباط با تسلیحات دفاعی نیز همانطور که در بخش قبل عنوان شد هند وابستگی بسیاری به تبادلات نظامی با روسیه دارد. از آنجایی که دهلی‌نو در تلاش برای کاهش این وابستگی و رسیدن به تعادل در جهت حفظ استقلال و صیانت از امنیت نسبی‌اش است، اسرائیل به یک شریک قابل اعتماد در این زمینه تبدیل شده است. هند در طول سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ در مجموع ۴.۲ میلیارد دلار تسلیحات از اسرائیل وارد کرده است. همچنین در سال ۲۰۲۳ واردات سلاح از اسرائیل رقم ۱۳۵ میلیون دلار را به ثبت رساند. گرچه در سال ۲۰۲۴ این رقم به ۱۲۸ میلیون دلار کاهش یافت اما کماکان اسرائیل از بزرگترین تامین‌کنندگان تسلیحات در هند است (Embassy of India in Tel Aviv, 2024) (Gera, 2025).

در نگاهی منطقه محور هند با توجه به موضع گیری کشور های حوزه خلیج فارس نسبت به این جنگ به اتخاذ راهبردهای ویژه پرداخت. اخیرا هند در دوره‌های مذاکراتی کشمیر با میانجی‌گری امارات متحده عربی به موفقیت‌هایی دست یافته است. بنابراین درصدد اتخاذ راهبردی همسو با کشورهای عربی در این جنگ به جهت جلوگیری از تنش‌های غیرضروری با این کشورهاست. این کشورها موضع گیری خاصی در قبال این جنگ نداشته و حمایتی از حماس و مردم فلسطین به عمل نیاوردند. همچنین با توجه به انعقاد پیمان ابراهیم و روابط پشت پرده اعراب و اسرائیل الزامی برای موضع‌گیری هند در برابر اسرائیل وجود نداشت. باید توجه داشت به دلیل اهمیت راه‌های مواصلاتی و کریدورهای منطقه‌ای، حفظ ارتباط مسالمت آمیز با کشور های منطقه و اسرائیل از ملزومات سیاست منطقه‌ای هند است. بنابراین همراهی با اسرائیل سیاستی بود که قابلیت تامین منافع ملی و امنیت نسبی هند را داشت (Nath Misra, 2024).

از سویی دیگر در بهم پیوستگی متغیر امنیت نسبی و ایدئولوژی نسبی، موضع دولت هند در قبال این جنگ ارتباط گسترده‌ای با سیاست داخلی مودی در قبال اسلامگرایان دارد. مودی به عنوان نماینده حزب ملی گرای هندو بهاریتا جاناتا (BJP) به طور مکرر در سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های خود مواضع اسلام‌هراسانه‌ای را مطرح کرده است. به طور کلی دو راهبرد اصلی در گفتمان سیاسی مودی نسبت به اسلام‌گرایان وجود دارد. اول محو پیشینه مسلمانان هند در برنامه توسعه اقتصادی مودی دوم توصیف هندوئیسم به عنوان عاملی رام‌کننده اسلام‌گرایان در هند (Waikar, 2018: 162).

بنابراین از آنجایی که دولت حاکم هند معتقد به ایدئولوژی ناسیونالیست هندو و در تضاد با گروه‌های اسلام‌گراست و در سمتی از این جنگ حماس درصدد تاسیس یک کشور اسلامی در

فلسطین است، دولت هند از کنش‌های سیاسی-نظامی حماس حمایت نخواهد کرد. این مساله با تاریخچه تشکیل پاکستان برپایه ایدئولوژی اسلامی نیز در ارتباط است. دولت هند بر این باور است که به رسمیت شناختن حقانیت حماس به مثابه ایجاد یک نمونه مستدل برای سایر کشورهای نظام بین‌الملل، در مورد به رسمیت شناختن تروریسم توسط پاکستان است. این مسئله همواره به عنوان تهدیدی برای امنیت نسبی دهلی‌نو تلقی می‌شود. در نتیجه هند سیاستی در راستای تقویت این موضوع اتخاذ نمی‌کند (Upadhyay and Singh, 2015: 101).

در تصویری بزرگتر هند با اتخاذ تصمیم عدم همراهی ائتلاف آمریکایی برای حمایت از اوکراین در جنگ با روسیه سبب ایجاد واکنش‌هایی در واشنگتن شده بود. همراهی با اسرائیل و کمک نظامی به بزرگ‌ترین و مهم‌ترین متحد ایالات متحده در غرب آسیا به معنای پیغام دوستی و همراهی دهلی‌نو به واشنگتن بود. این سیاست از تنش‌های پیش آمده می‌کاست. هند با ارسال سلاح به اسرائیل سیاست دنباله‌روی سخت را در دستور کار خود قرار داد. به طور کلی حمایت‌های دیپلماتیک، پیمان‌های اطلاعاتی و دفاعی و حمایت‌های نظامی هند از اسرائیل مصداق بارز دنباله‌روی سخت و قدرت‌بخشی به ایالات متحده است.

نتیجه‌گیری

هند به عنوان کشوری که در حال تبدیل شدن به یک قدرت موثر در ساختار نظام بین‌الملل کنونی است، سیاست‌های ویژه‌ای را دنبال می‌کند. این سیاست‌ها که در نوع خود خاص و متفاوت با روندهای جاری عرصه روابط بین‌الملل است، نیازمند توجه ویژه پژوهشگران این حوزه است. با توجه به آنچه در ابتدا عنوان شد انتظار موجود از هند دنباله‌روی سخت از ایالات متحده در مسائل اساسی روابط بین‌الملل است. این انتظار برپایه دو مورد بنا شده بود. در مورد اول ایالات متحده به عنوان تک‌قطب، قدرت نسبی برتر در ساختار نظام بین‌الملل به حساب می‌آمد. همچنین این اراده در ایالات متحده وجود داشته‌است که در اغلب موارد از قدرت نسبی اش در راستای محافظت از دوستانش استفاده کند. در مورد دوم سیاست‌های هند با وجود ادعای سیاست عدم تعهد همواره به عنوان تلاشی در جهت قرارگرفتن در زیر مجموعه بلوک غرب در نظر گرفته می‌شد.

گرچه هیچ یک از این موارد را نمیتوان منتفی تلقی کرد اما در سال‌های اخیر شاهد تغییرات وسیعی در قدرت نسبی ایالات متحده و همچنین اراده این کشور برای حمایت ویژه از متحدانش بوده‌ایم. روی کار آمدن ترامپ این روند را تشدید کرد. انتخاب ترامپ سبب تغییر وسیعی در سیستم سیاست خارجی ایالات متحده شد. انتخاب وی با تقویت جایگاه فرد در

سیستم اجرایی ایالات متحده، پیش‌بینی‌پذیری سیاست خارجی ایالات متحده را کاهش داده است. شعار "اول آمریکا" وی در کنار اعمال تعرفه‌های اقتصادی علیه متحدانش نشانگر این تغییرات است. از سوی دیگر در سال‌های اخیر هند با اتخاذ نوعی خرداستراتژیک همواره تلاش کرده است با تاکید بر "استقلال راهبردی" و "چندقطبی‌گرایی"، با حفظ انعطاف و هماهنگی با جهان از درگیری‌های غیرضروری بین قدرتهای مختلف فاصله بگیرد. هند در وقایع مهم اخیر صرفاً به تامین منافع ملی و امنیت نسبی‌اش پرداخته است. این سیاست به خوبی در راهبردهای اخیر این کشور در قبال مسکو و پکن قابل مشاهده است.

بنابراین در باب جنگ اوکراین، هند با توجه به قدرت نسبی روسیه در تامین امنیت نسبی دهلی‌نو به کنش‌گری پرداخته است. روسیه نقش ویژه‌ای در متعادل کردن روابط هند با ایالات متحده و حفظ استقلال این کشور دارد. نقش روسیه در عضویت و همکاری هند در سازمان‌های منطقه‌ای، اهمیت همکاری‌های هسته‌ای با مسکو، خرید انرژی ارزان قیمت از مسکو، وابستگی اقتصادی به روسیه و نیاز به کنترل محور چین-روسیه از مهم‌ترین موارد تاثیرگذار بر سیاست خارجی هند نسبت به این جنگ هستند. بنابراین هند با سیاستی عمل‌گرایانه نه از راهبرد واشنگتن پیروی کرده و نه به همراهی روسیه به صورتی موازنه‌گرایانه پرداخته است. بلکه صرفاً تامین منافع ملی خود به واسطه موقعیت‌های حاصله از این جنگ دنبال کرده است.

در باب جنگ غزه، هند با فشارهای ساختاری زیادی برای تامین منافعش رو به رو نبود. از یک سو حمایت از اسرائیل به عنوان شریک استراتژیک ایالات متحده خشنودی واشنگتن را در پی داشت. از سوی دیگر این ارتباط به دلیل موضع مشترک دو کشور در قبال اسلام‌گرایان، رابطه خوب اسرائیل با کشورهای منطقه، اهمیت رابطه با این کشور در مسائل توسعه‌محور و ارتباطات گسترده تسلیحاتی بین طرفین، منافع ملی و امنیت نسبی هند را تامین می‌کرد. از آنجایی که این سیاست سبب تقویت مواضع واشنگتن نسبت به این جنگ می‌شد، می‌توان اذعان کرد که در این مورد شاهد دنباله‌روی سخت دهلی‌نو از واشنگتن بوده‌ایم. اما باید در نظر داشت که این گزاره نشان دهنده یکسان بودن منافع دو کشور در این مسئله بوده است. بنابراین دنباله‌روی هند از واشنگتن در سیاست خارجی خود را به اثبات نمی‌رساند.

گرچه ایالات متحده به عنوان یکی از مهم‌ترین متغیرهای تاثیرگذار بر سیاست خارجی هند تلقی می‌شود، اما دهلی‌نو به مثابه یک دولت مستقل همواره در پی تامین منافع ملی خود به واسطه راهبردهای سیاست خارجی‌اش است. بنابراین انگاره دنباله‌روی صرف دهلی‌نو از

ایالات متحده گزاره قابل اثباتی نخواهد بود. سیاست خارجی هند نماد بارزی از سیاست خارجی دولتی آونگی با سیاست خارجی چندجانبه‌گرا است. از این رو همواره باید توجه داشت تحلیل هزینه و فایده در سیاست خارجی دهلی‌نو مقدم بر هرگونه اجبار ناشی از روابط و اتحادهاست.

منابع و مأخذ

فارسی:

- حاتمی، حمیدرضا (۱۴۰۰)، ((روابط هند و آمریکا در برابر چین بعد از حادثه یازده سپتامبر))، جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۲، ۳-۲۱.
- قوام، سیدعبدالعلی (۱۳۹۳)، *روابط بین‌الملل نظریه‌ها و رویکردها*، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها؛ سمت.
- پوررمضان، پرهام (۱۴۰۳)، ((دیپلماسی اقتصادی هندوستان در اسرائیل (از ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳))، *مجله ایرانی مطالعات آسیا*، ۱(۱)، ۲۲۱-۲۴۴.
- گراوند، پیمان. برزگر کلیجی، قاسم (۱۴۰۳)، ((واکاوی پایداری در روابط متقابل هند و روسیه از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۲۳))، *دو فصلنامه علمی پژوهش‌های نوین سیاست جغرافیایی*، دوره ۱، شماره ۴۷، ۶۱-۶۱.
- هنسن، برت. تافت، پتر و ویول، آندره (۱۳۹۰)، *راهبرد های امنیتی و نظم جهانی آمریکایی «قدرت از دست رفته»*، ترجمه: سید امیر نیاکویی و احمد جانسیز، رشت، اداره چاپ و انتشارات دانشگاه گیلان

انگلیسی:

- Al Jazeera (2023), ((World reaction to surprise attack by Palestinian Hamas on Israel)), <https://www.aljazeera.com>
- Ambrose, Thejaswini (2024), ((Understanding India's stand on Israel-Palestine conflict: on overview)), *social vision*, volume:11, issue:3, pp: 77-86.
- Burgess, Stephen (2019), ((The Evolution of India-US Relations and India's Grand Strategy)), *Revista UNISCI/UNISI Journal*, No. 49.
- Chaudhuri, Prमित Pal (2023), ((Impact of War in Ukraine: An Indian Perspective)), <https://www.freiheit.org> .
- Conley, Heather and et al. (2023), *Alliances in a shifting Global Order: Rethinking Transatlantic Engagement with Global Swing States*, GMF, Ideas Leadership Hope.
- Council on Foreign Relations (2023), <https://www.cfr.org/timeline/us-india-relations>.
- Craig, Kern W. (2013), ((What Do the United States and India have in Common (Besides Indians): Enough for Strategic Alliance?)), *Asian Social Science*; Vol. 9, No. 22.
- Embassy of India in Tel Aviv, Israel (2024), ((Brief on India-Israel bilateral relations)), <https://www.indembassyisrael.gov.in>

- Embassy of India, Moscow, Russia (2024), ((press releases 2023&2024)), <https://indianembassy-moscow.gov.in>
- General Assembly of the United Nations(en/ga) (2023), <https://www.un.org/en/ga/sessions/emergency11th.shtml>.
- Gera, Ishaan (2025), ((Brothers in arms: India-Israel weapon trade up 33-fold at \$185 million in 10 years)), <https://www.moneycontrol.com>
- INDIA'S WORLD (2025), ((Fuelling the double standard: India-Russia oil trade and spectre of secondary sanction)), <https://indiasworld.in>
- Jha, Amaresh (2024), ((The 2023 Israel-Hamas conflict: geopolitical ripples from the Middle East to the Indo-pacific)), *International Journal of Politics and Media*, 3(2).
- Kumar Sharma, Prashant (2023), ((About India's stand on the Israel-Palestine conflict)), *South Asia Democratic Forum*, WP35, pp:1-25.
- Kumar Sharma, Raj and Atri, Geetanjali (2023), ((India and Russia in International Organization: Motives, Strategies, and Outcomes)), *MGIMO Review of International Relations*,16(2), 49-64.
- Kumar Upadhyay, Ajay and Singh, Subhash (2015), ((India's response to the Israel's operation protective edge in Gaza)), *International journal of applied social science*, 2(3&4), pp: 95-103.
- Lukash, O. I and Tykhonenko, I. V (2023), ((India in the context of the Russian-Ukrainian war and the prospects of Indo-Ukrainian cooperation)), political problems of international systems and global development.
- Lukin, Artyom and pareek, Aditya(2022), ((India's aloof response to the Ukraine crisis)), <https://eastasiaforum.org/2022/03/05/indias-alooof-response-to-the-ukraine-crisis/>.
- Markey, Daniel and Brostoff, David (2025), ((Friends with limits: the future of Russo-Indian defense ties)), <https://warontherocks.com>
- Marsi, Federica (2024), ((India exports rockets, explosives to Israel amid Gaza War, documents reveal)), <https://www.aljazeera.com>.
- Nath Misra, Jitendra (2024), ((Explaining India's stand on the Gaza conflict)), <https://moneycontrol.com>.
- Pande, Aparna (2018), ((Natural Allies? The India-US Relations form the Clinton Administration to the Trump Era)), *Asie.Visions*, No. 104, Ifri.
- Parashar, Sachin (2024), ((India abstains as UN body seeks arms embargo on Israel; resolution sought Gaza ceasefire too)), <https://www.timesofindia.indiatimes.com>
- SIPRI (2024), ((How top arms exporters have responded to the war in Gaza)), <https://www.sipri.org>
- Stans, Jill and Pettiford, Lloyd and Diez, Thomas and El-anis, Imad (2010), *An Introduction to International Relations Theory, Perspectives and Themes*, Harlow, England, Pearson.
- The Indian express (2024), ((Jurisdiction vested Govt: Supreme Court dismisses plea to syop military exports to Israel amid Gaza war)), <https://indianexpress.com>
- Verma, Raj (2023), ((India's quest for security and its neutrality in 88th Russia-Ukraine war)), Routledge Taylor & Francis Group, The Round Table, 112(1),14-26.
- Waikar, Prashant (2018), ((Reading Islamophobia in Hindutva: An Analysis of Narendra Modi's Political Discourse)), *Islamophobia Studies Journal*, Volume 4, No.2, 161-180.